

ERDÉLYI MÚZEUM

XIII. kötet.

1896.

X. füzet.

Propertius elégiáiból.*

Propertius, a legkiválóbb római elégia-író, mindeddig jóformán teljesen ismeretlen a magyar irodalomban. Horatius, Vergilius, Tibullus, Ovidius és az úgy nevezett arany-kor többi költői rég figyelemben részesültek és több vagy kevesebb szerencsével, egészen vagy részben át vannak ültetve irodalmunkba. A heves érzelem és ízzó szenvedély e dalosa, kinek költeményei mintegy kiemelkednek abból a bizonyos classicus megkötöttségből s már a romanticismus szárnyain századokkal előbbre szállanak, hogy Goethét Római Elégiáinak megírására lelkesítsék, e költő -- mondom -- eddigelé semminemű polgárjogot nem nyert irodalmunkban. Ideje tehát, hogy lerójjuk iránta tartozásunkat. Rég óta foglalkozván elégiáinak átültetésével, olyan szerencsés voltam, hogy a Magyar Tudományos Akadémia az egésznek lefordításával megbízott. Most már sajtó alatt van a könyv s rövid idő alatt könypiacra kerül *Sextus Propertius elégiáinak négy könyve*, az Akadémia classica-philologiai bizottságának gyűjteményében kétféle kiadásban; az egyik csak a magyar fordítást foglalja magában bevezetéssel és jegyzetekkel, a másik a magyar fordítással szembevetve az eredeti szöveget is közli (bilinguis kiadás). A három első könyv foglalja magában a szerelmi elégiákat: ezeket modern, rimes alakban fordítottam, mivel a mai közönség így — meggyőződésem szerint — inkább élvezheti. Megjegyzem azonban, hogy itt is a hűséget tartottam első sorban szem előtt, mint a fordítás fő kellékét. A negyedik könyvet, a mely nagyrészt római régiségeket, helyeket és eseményeket énekel meg s tartalmánál fogva általában távolabb esik tőlünk, az eredeti alakban — distichonokban — fordítottam. Az itt következő mutatványok közt ily alakban van az utolsó, *Cornelia*, melyet Scaliger méltán nevezett el az elé-

* Székfoglaló az Erdélyi Irodalmi Társaság folyó év nov. 15-ikén tartott havi ülésén.

giák királyának (regina egiarum). Cornelia P. Cornelius Scipionak és Augustus elvált feleségének, Scriboniának a leánya s L. Aemilius Paullus censor felesége volt s mint ilyen iljan elhalt. E kiváló nőnek, a római matrona mintaképének, állít emléket Propertius ebben a költői halotti búcsuztatóban, melyről azt mondta Heyne, a nagy német philologus: »Százszor is elolvasom s mindig mélyen meghat.«

*

Első és utolsó.

(I, 12.)

- Téflenséget vethetsz szememre szünetlen?
 És Róma a bűntárs, a mely leköt engem?
 Hiszen annyi mérföld választ el a lánytól,
 A mennyi a Búgot a Pó folyamától;
 5 Nem ölel, mint szokta, szerelmes-enyelgve,
 Édes szava nem cseng immár a fülembé.
 Kedves valék egykor, és nem vala senki,
 Kinek oly hű lányt lett vón módja szeretni.
 Megiríglyélk üdvöm: isten ejtett-é meg?
 10 Fűve szakított szét Caucasus bérczének?
 Vége! a távollét változtat a lányon...
 Mily szerelem s elszállt mint a röpke álom!
 Eljött a magány sok hosszú éjtszakája,
 És fülem a saját szavamat útálja.
 15 Boldogok, kik a lány keblén keseregnek:
 Gyakran örül Ámor fakadó könnyeknek;
 Boldog, ki csalódván, beleszeret másba,
 Új rabságnak is van még némi varázsa.
 Én mást nem szeretek s őt sem hagyom, érzem:
 20 Cynthiával kezdtem, Cynthiával végzem.

Egyedül.

(I, 18.)

- Magános e hely itt, jó csendje panaszra,
 Lány szellő-fuvalmas e puszta berek;
 Titkos búját keblém itt már kifakasztja,
 Ha e kőszirtekben bízni merhetek.
 5 Hol kezdjem, Cynthia, gőgöd ellen vádam?
 Hol kezdjem a sírást, melyik bűnödért?
 Boldog szeretőknek ki valék sorában,
 Hű szívemért díjul ily gyalázat ért?

- Mit tevék? mi vétkem hűtött meg irántam?
 10 Féltékenynyé tett egy leányka reám?
 Úgy kegyelj, a milyen szent igaz: szobámban
 Soha meg se fordult más csinos leány.
 Habár e szenvedés méltán bosszut áhit,
 Haragommal léged mégse bántalak,
 15 Csak dühöd ne sujtson s szép szemed világit
 Ne zavarja értem omló könnypatak.
 Kevés a bizonyosság? szavaim hidegek,
 Ajkaim az esküt mert nem kürtölik?
 Ti lesztek tanúim, hogyha van szivetek,
 20 Pán-kedvelt fenyő te és ti bükkök itt.
 Hányszor hallják gyöngéd panaszom e lombok!
 A Cynthia nevet hány törzsre irám!
 Az bánt, hogy méltatlan zuditál rám gondot?
 Hisz néma kapudnak panaszlám csupán.
 25 Sok büszke parancsod tűröm megalázva,
 Tetteiden nem tör ki hangos jajom:
 Jutalmul, oh egek, bérezek rideg háza,
 S kietlen avar az, hol még nyughatom.
 Mit végig epedhet panaszom kesergőn,
 30 Nem hallja senki, csak a dalos madár.
 Habár nem érdemled, zengjen völgyön-erdőn
 A Cynthia-névtől a bérczi határ!

A végóra.

(II, 27.)

- Kérditek, halandók, rejtett végórátok,
 Mely ösvenyen érhet utól a halál;
 Mint a mágus, tiszta egen kutatjátok,
 Javunkra, bajunkra mely csillaga vál'.
 5 Szárazon, vizen törsz párthusra, britannra:
 Veszély itt is, ott is hány bukkan elő!
 Kocskán forog élted, azon sírsz, a harcza,
 Hogyha ingadoz Mars, a harczekeverő.
 Tűz dülhatja házad, eltemet romjával,
 10 Ajkad is remegi a méregpohárt.
 Csak szerelmes tudja, mikor s mily halált hal,
 Hogy neki nem fegyver és nem vihar árt.
 Ülhet evezővel Styx nádasa partján,
 Hol a bús vitorla már feléje int:
 15 Ha visszakialtja hívó szóval a lány,
 Daczol a törvénnyel s visszatér megint.

Cornelia.

- Paullusom! a siromat te ne zaklasd köny özönével:
 Semmi fohász meg nem nyitja halál kapuját.
 Hogyha a holt e világ törvénye alá juta egyszer,
 Érczkapu állja utát, mely soha nem könyörül.
- 5 Hogyha e bús ország ura hallja is a te fohászkod:
 Siketen iszsza e part könnyeid áradatát.
 Égieket hat imád: ha a bért megkapta a révész,
 Béküvesült sirodát zord kapu zárja legott.
 Így szólt búsan a kürt, hogy irigy fáklyának a lángja
- 10 A máglyán heverő testemet elragadá.
 Védett-é Paullus frigye vagy diadalmas atyám?
 Jó hirem annyi dicső záloga üdvöt adott?
 Másénál szelidebb volt-é Cornelia sorsa?
 Nézd eme terhet, öt új hordani úntig elég.
- 15 Óh gyász éjei, óh mocsarak, lassú vizek itt lenn,
 És valamennyi folyó, lépteimet lekötő,
 Bárha korán jöttem, de nem érdeklém meg e sorsot
 Szabj árnyamnak, atyám, itt jogokat kegyesen.
 Vagy ha az urna mögött egy Aeacus ül s oda szólít,
- 20 Ám légyen szavazás, s mondjon ítéletet ő.
 Űljenek ott testvérei és Minos közelében
 Eumenidák szigorú serege, figyelve reá.
 Nyugodjál Sisyphus, kerekeddel oh Ixion, állj meg,
 És a csalárd habokat Tantalus érje utól;
- 25 Egy árnyat se gyötörj, zord Cerberus; őrve dühöddel,
 S néma lakat zárán csüggve heverjen a láncz.
 Én védem magamat. Ha szavam hazug, akkor a vállam
 Nyomja Danajdáknak vödre, a rettenetes.
 Ős diadalmi jelek ha dicsőségünkre lehetnek,
- 30 Zengi Numantia és Afrika őseimet.
 Így tündöklenek ép az anyám részéről a Libók,
 Mindkét ház nagy hír oszlopain nyugoszik.
 Majd hogy a lányi ruhát kicserélte a nászi szövétnek
 S új kötelék övezé asszonyi fürteimet,
- 35 Ágyad enyém is lett, én Paullusom, ah kis időre!
 Ezt hirdesse a kő: „Egynek a hitvese volt”.
 Róma előtt is szent ősimnek a hamva tanúm lesz,
 Kiknek a szobra alatt Afrika porba' heversz,
 És az a hős, a ki Persesnek megtörte hatalmát,
- 40 Mikor az őse Achill hős erejét hazudá:
 Hogy sohasem lazítám példámmal a censored törvényt,
 S szégyenpír sohse szállt tűzhelyem istenire.

- Győztes atyái hírét Cornelia nem csufohá meg,
Sőt a dicső háznak példaadója vala.
- 45 Élete egy s ugyanaz, vétektől ment vala s fénylett
Násza szövétnekitől sirja szövétnekeig.
A természet ír szívembe családóm erényét,
Hogy ne a bírótól félve kövessem a jót.
Bármilyen szigorú legyen a bírói ítélet,
- 50 Nem szégyelheti egy nő se, ha társa vagyok,
Claudia sem, tornyos Cybebe papnője, ki hurkot
Vőn derekára s voná véle az isteni nőt;
Az se, ki rábízott lángját hogy Vesta kívánta,
Hószinű fátylából szíta ki újra tüzet.
- 55 S téged drága anyám, Scribonia, bánta-e lányod?
Balsorsán kívül rajta találsz kivetőt?
Az anya könnye dicsér s az egész Rómának a bűja,
Caesar sóhaja is védi a csontjaimat.
Iulia lányának méltó testvére lehetnék,
- 60 Ezt rebegé s isten létire könnye omolt.
Ámde kiérdemlém a ruhát, mely dísz a nőnek,
Nem meddő az a ház, melyből a sors kiragadt.
Oh Lepidus, Paullus, vigaszim ti levétek a sirban,
Karjaitokba' hunyám én le örökre szemem.
- 65 Bátyámat kétszer látám a curulisi székben,
És a midőn consul lett, huga íme halott.
Lányom, censor-atyád született képmása, utánozd
Példámat s te is egy férfit hűve maradj.
Fentartsátok e fajt unokákkal: örömmel eloldom
- 70 Csónakom, annyi utód által e törzs ha virúl.
E végső jutalom legszebb diadalma a nőnek,
Hogy, ha kimúlt is, a hír érdemét emlegeti.
Szívünk zálogait bízom most rád, a szülöttem.
Nem hamvadt el e gond s hamvamat élteti még.
- 75 Atyjuk vagy, pótolod az anyát is, egész rajuk immár
Rád szorul, e terhet hordja nyakad szívesen.
Anyjuk csókjaival szaporítsd a síróknak a csókod,
Most az egész háznak súlya reád nehezül.
Hogyha a bú meglep, ne legyen tanu egy se: ha jönnek,
- 80 Könnytelen arczoddal csald meg a csókjaikat.
Légyen az éjed elég, Paullus, keseregni miattam,
Álmodban gyakran feltűnik arczom úgy is.
És ha az árnyamhoz szólasz bizodalmas ígéket,
Válaszomat várván, néha szakítsd meg a szót.
- 85 Ámde ha új násznak leszen ágyunk színhelye újra,
És helyemen gyanuval telve a mostoha ül:

- Tűrjétek, gyerekek, jó kedvvel atyátok e nászát,
Hódol a nő önként, látva nemes szívetek.
És ne dicsérjétek nagyon édes anyátok, a nyílt szó
90 Könnyen sértheti azt, ha velem egybevetik.
S hogyha atyátok hű marad árnyékomhoz örökre
És oly nagy becsben tartja haló poromat :
Könnyítsétek az aggkor majdani terhét előre,
Özvegyi állapotát hogy ne zavarja ború.
95 Vesztett éltem a sors a ti éveitekhe' csatolja,
S éljen enyéim közt Paullus, a boldog öreg.
És hálás a szívem, hogy mint anya gyászt sohsem ölték :
A temetésemen ott láttam egész seregem.
Elvégzém ügyemet. Legyetek tanúk oh siratóim,
100 Adja meg a hálás föld, a mit érdemelék.
Mert az erény eget is nyit: hadd legyenek érdemes arra,
Hogy híres ősimhez szálljanak a poraim.

CSENGERI JÁNOS.